

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni individuálnej integrácie z hľadiska vyučovacieho procesu, hodnotenia a klasifikácie individuálne integrovaných žiakov v SR v školskom roku 2007/2008

Inšpekčná úloha sa plnila v súlade s Plánom inšpekčnej činnosti v školskom roku 2007/2008. Cieľom bolo zistiť stav a úroveň individuálnej integrácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) v základnej škole (ZŠ), gymnáziu (G), strednej odbornej škole (SOŠ), združenej strednej škole (ZSS) a v strednom odbornom učilišti (SOU).

Úloha vyplývala z požiadavky MŠ SR – zistiť zabezpečenie vyučovania priestorovej orientácie, samostatného pohybu a sebaobsluhy pre nevidiacich a ťažko zrakovo postihnutých integrovaných žiakov, tvorbu a uplatňovanie adekvátnych individuálnych výchovno-vzdelávacích programov (IVVP) pre individuálne integrovaných žiakov s intelektovým nadaním na základe ich osobitostí.

Tematické inšpekcie sa vykonali v 8 krajoch. Realizovali sa v 26 ZŠ s celkovým počtom 418 tried, čo predstavuje 1,23 % škôl zo siete ZŠ a v 35 stredných školách (SŠ) – 8 G, 7 SOŠ, 9 ZSS, 11 SOU s celkovým počtom 590 tried, čo tvorí 5,68 % škôl zo siete SŠ. Zo ZŠ bolo 19 štátnych, 4 cirkevné, 3 súkromné, zo SŠ bolo 33 štátnych, 1 cirkevná, 1 súkromná. V 1 SOŠ v Trnavskom a v 3 ZŠ v Nitrianskom kraji bol vyučovací jazyk maďarský.

Podstatným zdrojom informácií bol informačný dotazník pre riaditeľa základnej školy/strednej školy.

Počet žiakov

Z celkového počtu 9 720 žiakov ZŠ boli evidovaní ako individuálne integrovaní 690 žiaci (7,09 % z celkového počtu žiakov kontrolovaných ZŠ), v SŠ z celkového počtu 16 700 žiakov bolo individuálne integrovaných 439 žiakov (2,62 % žiakov SŠ).

Skladba individuálne integrovaných žiakov (IŽ) ukazuje, že v ZŠ bolo 86 žiakov s intelektovým nadaním (z toho v 1 zo škôl 17), 299 žiakov s vývinovými poruchami učenia, 73 žiakov s mentálnym, 69 s telesným postihnutím, 49 žiakov s vývinovými poruchami správania, 38 s narušenou komunikačnou schopnosťou, 38 so zrakovým, 18 so sluchovým postihnutím, 11 chorých a zdravotne oslabených, 4 žiaci s autizmom a 5 žiakov, ktorých na základe nejasných diagnostických záverov nebolo možné jednoznačne zaradiť do kategórie žiakov so ŠVVP. V 1 ZŠ evidovali 40 žiakov v hraničnom pásme mentálnej retardácie.

V SŠ bol 1 žiak s intelektovým nadaním, 308 žiakov s vývinovými poruchami učenia, 37 s telesným, 36 so zrakovým postihnutím (zväčša ťažším), 19 s vývinovými poruchami správania, 12 so sluchovým postihnutím, 10 s narušenou komunikačnou schopnosťou, 9 chorých alebo zdravotne oslabených, 4 s mentálnym postihnutím, 3 žiaci s prvkami autizmu.

Počet IŽ v jednej triede ZŠ bol v rozmedzí od 1 do 12, počty všetkých žiakov v týchto triedach sa pohybovali od 7 do 34. V triede SŠ bolo 1 až 15 IŽ, počet všetkých žiakov v takejto triede sa pohyboval v rozpätí 5 až 38 žiakov. Odporúčaný počet IŽ v triede školy prekročili z organizačných dôvodov.

Počet žiakov so ŠVVP s odporúčaním na individuálny prístup a postup podľa Metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov so špeciálnopedagogickými potrebami v bežných základných školách alebo Metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov s vývinovými poruchami učenia v základných a stredných školách, ktorí neboli evidovaní ako integrovaní, bol v ZŠ 315 žiakov (3,24 % z celkového počtu žiakov), v SŠ 73 (0,43 %).

Podmienky vyučovania integrovaných žiakov

Personálne podmienky

V ZŠ sa **odborná a pedagogická spôsobilosť** pedagogických zamestnancov kontrolovaných škôl vzdelávajúcich IŽ pohybovala v rozpätí **74,60 %** až **100 %**, v SŠ **92,33 %** až **100 %**. **Školský špeciálny pedagóg** pracoval v **65 %** ZŠ (v 1 ZŠ traja, v 1 len 3 hodiny týždenne), v SŠ v **20 %** škôl. **Školský psychológ** bol zamestnaný v **23 %** ZŠ (v 1 len dvakrát mesačne), v **22 %** SŠ. V **34 %** ZŠ v triedach s IŽ pôsobil **asistent učiteľa**, ani v jednej SŠ. **Osobný asistent** žiaka (pre žiakov so zrakovým a telesným postihnutím) pracoval v **11 %** ZŠ a **5 %** SŠ, v 1 ZŠ opatrovatelka pre žiakov s telesným postihnutím, v 2 ZŠ rehabilitačné sestry. V niektorých školách mali v náplni práce starostlivosť o IŽ **výchovní poradcovia**. Žiak *so zrakovým postihnutím* bol v 1 ZŠ v odbornej starostlivosti špeciálneho pedagóga – tyflopéda zo špeciálnopedagogickej poradne (ŠPP) pre slabozrakých a nevidiacich, ďalšiu ZŠ navštevoval cestujúci tyflopéd, v inej škole celkový priebeh vyučovacieho procesu týmto žiakom zabezpečovali 3 tyflopédi, školský špeciálny pedagóg, asistent učiteľa a 2 žiakom aj osobní asistenti. Asistent učiteľa mal na starosti hygienu, stolovanie, na vyučovacie hodiny zabezpečoval žiakom pomôcky a učebné texty v Braillovom písme. Tyflopédi spolupôsobili v triedach na 2. stupni ZŠ ako asistenti učiteľa najmä na hodinách matematiky, pri celoplošnom testovaní žiakov 9. ročníka a pri prijímacích skúškach nevidiacich žiakov na SŠ boli ako osobní asistenti. Tyflopéd pôsobil v 1 SŠ. Len v 1 ZŠ (Nitriansky kraj) pracovali špecializovaní pedagógovia pre žiakov *s intelektovým nadaním*.

Riaditelia škôl preniesli **zodpovednosť za realizáciu školskej integrácie** predovšetkým na školských špeciálnych pedagógoch, ďalej na zástupcov riaditeľov škôl, výchovných poradcov a triednych učiteľov.

Zvyšovanie odbornosti pedagogických zamestnancov v oblasti individuálnej integrácie sa uskutočňovalo predovšetkým individuálnym štúdiom s využitím internetu, literatúry, metodických materiálov k integrácii, konzultáciami s odborníkmi a v rámci zasadnutí predmetových komisií. Učitelia si dopĺňali vzdelanie štúdiom špeciálnej pedagogiky, zúčastňovali sa na odborných podujatiach organizovaných metodicko-pedagogickými centrami (MPC), Štátnym pedagogickým ústavom (ŠPU), Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP), pedagogicko-psychologickou poradňou (PPP), ŠPP, ďalšími organizáciami a účasťou na rôznych seminároch a kurzoch. **Chýbalo vzdelávanie a odborné metodické usmernenie učiteľov** stredných škôl k vyučovaniu žiakov s vývinovými poruchami učenia a správania, učiteľov základných škôl k sprostredkovaniu učiva žiakom s mentálnym postihnutím a k spôsobu ich zapojenia do práce celej triedy.

Priestorové podmienky

Priestorové podmienky vytvárali riaditelia škôl v spolupráci so zriaďovateľmi v závislosti od finančných možností. **Bezbariérové prostredie** pre žiakov *s telesným postihnutím* zabezpečilo 5 ZŠ a 3 SŠ, žiaci ostatných škôl nevyžadovali bezbariérovosť. **Špeciálne učebne** na individuálne vyučovanie IŽ (väčšinou sú to pracovne školských špeciálnych pedagógoch) zriadili v **69 %** ZŠ a **17 %** SŠ (1 ZŠ mala 2, 2 ZŠ 3 takéto miestnosti, 1 SOŠ učebňu pre 7 IŽ so zrakovým postihnutím). Na individuálne vyučovanie sa využívali aj herne, kabinety a počítačová miestnosť.

Materiálno-technické podmienky

V triedach a učebniach bol klasický školský **nábytok a osvetlenie**.

Materiálno-technické podmienky väčšiny škôl sa zlepšovali vďaka úsiliu vedenia škôl a príspevkom sponzorov. Učitelia týchto škôl mali k dispozícii modernú **didaktickú techniku**, špeciálne učebne a triedy boli vybavené **kompensačnými pomôckami** pre rôzne druhy postihnutí, odbornou **literatúrou, časopismi, učebnicami**, doplnkovými učebnými materiálmi.

Pre žiakov *so zrakovým postihnutím* slúžili v ZŠ hry na rozvoj hmatu, zošity s upravenými linajkami, písacie potreby s hrubšou stopou, notebook, obrazový materiál, kontrastné podložky, audiotechnika, Pichtove stroje, videomatiky, lupy rôznych typov, PC s hlasovým výstupom a tlačiarňou, kalkulačky s hlasovým výstupom, pracovné lampy, diktafóny, Light-box, braillova tlačiareň. Učitelia vytvárali kompenzačné a individuálne učebné pomôcky, upravené pracovné listy

a učebné texty so zväčšeným písmom. V SŠ títo žiaci väčšinou používali **vlastné kompenzačné a korekčné pomôcky** – notebook s hlasovým výstupom a zväčšeným typom písma na displeji, špeciálny počítačový program, hyperokulár, brailovský riadok, Pichtov písací stroj, diktafón, lupy, špeciálne osvetlenie, elektrické vodidlo ruky. Podľa pokynov a nákresov tyflopéda **učitelia zhotovovali pomôcky** (bodovú abecedu na pogumovanom papieri, zväčšenie textu kopírovaním). Nevidomým a slabozrakým žiakom poskytovali možnosť vzdelávať sa s použitím Braillovo písma. Pre žiakov *s intelektovým nadaním* využívali edukačné programy, mobilné jazykové laboratórium s interaktívnou tabuľou, encyklopédie, alternatívne učebnice, na oddych slúžil relaxačný kútik. V časti škôl počas vyučovania integrovaných žiakov učitelia vôbec nevyužívali učebné ani kompenzačné pomôcky.

Osobné podmienky integrovaných žiakov

Osobné podmienky IŽ v ZŠ a SŠ boli prevažne dobré. IŽ **sedeli v triede** podľa vlastnej voľby, podľa odporúčania poradenského zariadenia alebo so spolužiakom, ktorý im pomáhal pri vyučovaní. Žiaci so *zrakovým, telesným a sluchovým postihnutím* mali výškovo nastaviteľné lavice, anatomické stoličky, relaxačné kútiky s kreslom a kobercom, sedeli prevažne v predných laviciach, zvyčajne po jednom, mali voľný prístup k tabuli a učebným pomôckam. Niektorí nevidiaci žiaci mali osobných asistentov, iní nie, napriek tomu sa v priestoroch školy voľne pohybovali, s úpravami prostredia boli vopred oboznámení. Niektorí žiaci so *zrakovým* alebo *telesným postihnutím* sedeli v bežných školských laviciach. Žiaci *s poruchami správania* sedeli najčastejšie vpredu v samostatnej lavici, aby nerušili ostatných, učitelia sledovali ich pozornosť. V časti škôl mali žiaci vytvorené podmienky na **relaxáciu** v triede alebo v budove školy (oddychové zóny, relaxačné kútiky, rehabilitačná miestnosť, cvičebňa, posilňovňa, sauna, bazén, herňa, spoločenská hala s televízorom, školská kaplnka). *Lahšie formy porúch* nevyžadovali vytvorenie špeciálnych priestorových, materiálno-technických a osobných podmienok žiakov.

Dokumentácia IŽ, dokumentácia školy

V časti škôl sa dokumentácia IŽ viedla **dôkladne a podrobne**, priebežne sa aktualizovala, vo väčšine škôl bola dokumentácia neúplná. **Chýbali** správy z psychologického alebo špeciálnopedagogického vyšetrenia, návrh na prijatie, prerokovanie návrhu, odpisy vysvedčení, katalógový list neuvádzal, že žiak je evidovaný ako individuálne integrovaný, doložky katalógových listov neboli aktualizované. K ďalším nedostatkom patrili špeciálnopedagogické vyšetrenia uskutočňované školským špeciálnym pedagógom, chýbalo vyjadrenie tyflopéda k integrácii žiaka so zrakovým postihnutím, nejednoznačné boli závery psychologických vyšetrení alebo obsahovali odporúčanie na integráciu bez stanovenia diagnózy – dôvodom redukcie učiva bola jazyková bariéra súvisiaca s bilingválnym prostredím na národnostne zmiešanom území.

Dokumentácia IŽ v SŠ len veľmi ojedinele nadväzovala na dokumentáciu ZŠ, v SŠ žiakom zakladali novú. **Osobný list** žiaka v tlačive Návrh na prijatie žiaka so ŠVVP obsahovo nevyhovoval potrebám žiakov SŠ. Niektoré ZŠ neuvádzali na **prihláškach na štúdium** v SŠ, že žiak bol individuálne integrovaný alebo dôvod integrácie, na 1 prihláške nebolo uvedené mentálne postihnutie žiačky. V niektorých SŠ rodičia požiadali o **úpravu prijímacej skúšky**, v časti škôl požiadali o integráciu svojich detí až po prijímacích skúškach. Niektorí žiaci boli v ZŠ evidovaní ako individuálne integrovaní, ale ich rodičia o integráciu v SŠ nepožiadali, iní stredoškólcovia žiadali, aby sa o ich integrácii spolužiaci nedozvedeli. Časť IŽ požiadala o **úpravu maturitnej skúšky**.

Individuálny výchovno-vzdelávací program

Temer každému IŽ vypracovali **IVVP** (chýbal 4 žiakom ZŠ a žiakom v 3 SŠ), mnoho žiakov malo **úpravu učebných osnov** niektorých vyučovacích predmetov. IVVP boli zväčša primerané, úplné, priebežne aktualizované, v praxi uplatňované, s rešpektovaním odporúčaní poradenských zariadení. **Nedostatkom** časti IVVP bolo ich vypracovanie vo všeobecnej rovine, bez konkretizácie spôsobov práce, zohľadnenia osobitostí žiaka, chýbala pružná aktualizácia a dôsledné uplatňovanie vo výchovno-vzdelávacom procese. *Intelektovo nadaní* žiaci mali v IVVP vyznačený obsah obohatenia vzdelávania. Pedagogická diagnostika sa realizovala pravidelne, ich vzdelávací rozvoj bol v dokumentácii zaznamenaný. Ojedinele mali vypracovaný skupinový vzdelávací program.

Prehodnocovanie integrácie uskutočňovali školy raz ročne, štvrtročne, sporadicky alebo individuálne, na základe rediagnostiky žiaka a odporúčania odborníkov. **Rediagnostiku** realizovali podľa potreby. **Pomoc pri vypracovaní IVVP** poskytovali triednym učiteľom školský špeciálny pedagóg, tyflopéd, učiteľ odborných predmetov, metodické združenie, predmetová komisia, asistent učiteľa, výchovný poradca, zástupca riaditeľa školy, odborní zamestnanci poradenských zariadení, ŠPÚ a VÚDPaP-u. **Obsah vzdelávania žiakov s mentálnym postihnutím** v ZŠ vychádzal z učebných osnov pre špeciálnu základnú školu (ŠZŠ), ojedinele z redukovaných učebných osnov ZŠ. Jeden žiak bol zaradený do 4. ročníka ZŠ, hoci postupoval podľa učebných osnov 5. ročníka ŠZŠ. Žiaci ZŠ mali **redukované učivo** len ojedinele, v SŠ malo redukciu 33 integrovaných žiakov. Žiakom so *zrakovým postihnutím* v SŠ odporúchal tyflopéd úpravu učebných osnov, predĺžený čas na vypracovanie písomných prác. Do **obsahu vzdelávania IŽ** boli len v ZŠ zaradené z dôvodu kompenzácie postihnutia **špeciálne predmety**. Individuálnu tyflopédickú starostlivosť vyučoval tyflopéd v ZŠ len v 1 kraji, priestorovú orientáciu a mobilitu tu vyučovali aj v rámci niektorých povinných predmetov. Niektorí *intelektovo nadaní* žiaci v ZŠ navštevovali triedu s rozšíreným vyučovaním cudzieho jazyka, iní od 1. ročníka postupovali podľa učebných plánov pre individuálne a skupinovo integrovaných intelektovo nadaných žiakov. Integrovaní žiaci sa v základných školách vyučovali aj **nepovinné predmety** spolu s ostatnými žiakmi školy a pracovali v **záujmových útvaroch**. Niekoľko žiakov SŠ malo **zvýšenú časovú dotáciu** o 1 vyučovaciu hodinu v predmetoch slovenský jazyk a literatúra, anglický jazyk a nemecký jazyk, alebo pri písaní písomných prác na niektorých vyučovacích predmetoch. Väčší počet žiakov ZŠ bol **oslobodený od vyučovania** telesnej výchovy, menej od cudzieho jazyka a iných výchovných predmetov, v SŠ najmä od vyučovania telesnej výchovy (v 1 škole sa títo žiaci zúčastňovali na hodinách plávania), od iných výchovných predmetov, cudzích jazykov, odborného kreslenia. Pri **hodnotení a klasifikácii IŽ** v IVVP **zohľadňovali poruchy a postihnutia** žiakov, postupovali v súlade s odporúčaniami poradenských zariadení. V niektorých školách hodnotenie a klasifikáciu jednotlivých IŽ schvaľovali na pedagogickej rade, o ich výchovno-vzdelávacích výsledkoch pravidelne informovali. Súhrnná klasifikácia sa uskutočňovala po konzultácii s odborníkmi.

Výchovno-vzdelávací proces s integrovanými žiakmi

Výchovno-vzdelávací proces v triedach s integrovanými žiakmi sa sledoval na **102** hospitáciách v ZŠ a na **119** hospitáciách v SŠ.

V ZŠ sa väčšinou striedalo vyučovanie v bežnej triede s vyučovaním v učebni za pomoci asistenta učiteľa, vyučovanie v špecializovanej učebni so špeciálnym pedagógom a skupinou IŽ a individuálne vyučovanie IŽ. V 1 ZŠ sa vzdelávanie IŽ riešilo parciálnou integráciou. **Štruktúra vyučovacích hodín** bola premyslená, striedala sa priama a nepriama činnosť IŽ, využívali sa diferencované úlohy, kooperatívne vyučovanie, striedanie činností. Učitelia vytvárali dostatočný priestor pre tvorivú a samostatnú činnosť, uplatňovali zásady primeranosti, názornosti a systematickosti. **Metódy, požiadavky a pracovné tempo** sa prispôbovali rozdielom medzi žiakmi. Nedostatkoch časti škôl boli vyučovacie hodiny klasického typu bez vytvorenia **špeciálnych podmienok vyučovania pre IŽ**, malý priestor pre aktivitu žiakov, nepremyslená organizácia samostatnej práce. Pri práci s *intelektovo nadanými* žiakmi v ZŠ sa väčšinou využívalo spoločné vyučovanie všetkých žiakov triedy. Prevládali stimulujúce úlohy, ktoré žiaci riešili vlastným spôsobom, aplikovalo sa rozširujúce učivo, uplatňovalo kritické myslenie a argumentácia, podporovala samostatnosť. Prostredníctvom projektového vyučovania mali žiaci možnosť tvoriť samostatné práce zamerané na im blízke témy. Diferencované aktivity a kooperatívne vyučovanie boli pri práci s týmito žiakmi výrazné. Zabezpečovanie vyučovania v triede ZŠ **s vyšším počtom integrovaných žiakov** v súlade s ich individuálnymi požiadavkami bolo organizačne veľmi náročné, sťažovalo priebeh vzdelávania žiakov bežnej populácie. Školy neboli pripravené personálne, materiálne a priestorovo ani na vzdelávanie žiakov s *ťažkým viacnásobným postihnutím* (napr. žiačka s mentálnym postihnutím, ktorej vzdelávanie bolo možné iba za pomoci augmentatívnej alternatívnej komunikácie).

V SŠ prevažovala klasická štruktúra a organizácia vyučovacích hodín, frontálne vyučovanie so živým výkladom učiteľov, riadeným rozhovorom so žiakmi. Vyučovacie hodiny sa

uskutočňovali v bežných triedach bez špeciálnych podmienok. V niektorých triedach mali všetci žiaci priestor na vlastné riešenia a vysvetlenie javov, metódy a formy práce boli vhodné aj pre IŽ, učitelia sa zameriavali na **rozvíjanie kľúčových kompetencií**, učili žiakov **zbaviť sa stresu**, formovali v nich **pozitívne postoje** ku škole s cieľom uplatniť získané vedomosti a zručnosti v odborných profesiách. V iných triedach žiaci prevažnú časť vyučovacej hodiny **odpisovali poznámky** z preberaného učiva do zošitov. Nedostatkom v 2 školách vo vzťahu k *žiakom s vývinovými poruchami učenia* bolo sprístupňovanie učiva diktovaním, samostatnou prácou s textom a písaním poznámok, ktoré boli nečitateľné. Vyučovacia hodina v triede s *hyperaktívnym žiakom* bola založená na systematickom **striedaní činností**.

Väčšina žiakov ZŠ postupovala na vyučovacej hodine podľa vypracovanej **úpravy učebných osnov k predmetu**, zväčša rovnakej v rámci triedy, niekedy mala podobu doložky k časovo-tematickému plánu. V SŠ mali IŽ vypracovanú úpravu učebných osnov ojedinele. Žiak s *intelektovým nadaním* z 1. ročníka osemročného G v predmete matematika absolvoval vyučovanie predmetu v 3. ročníku tohto G.

Individuálny prístup k IŽ zabezpečovali učitelia, asistenti učiteľa a osobní asistenti žiakov na prevažnej väčšine vyučovacích hodín v ZŠ aj v SŠ. Žiaci mali predĺžený čas na vypracovanie úloh, mohli pracovať vlastným tempom, prejavil sa aj pri samostatnej práci žiakov. V niektorých školách IŽ venovali učitelia sústavnú zvýšenú starostlivosť, v iných neprispôsobili metódy a požiadavky týmto žiakom.

Spätná väzba sa uplatňovala na väčšine pozorovaných hodín v ZŠ, v SŠ zriedka dochádzalo počas výkladu nového učiva k overovaniu pochopenia podstaty učiva, overeniu porozumenia a správnosti vykonávania pridelených úloh IŽ.

Zapojenie IŽ do vyučovacej hodiny záviselo od učiteľa – prevaha frontálnej činnosti vytvárala menší priestor na aktívnu prácu žiakov – a od nadania, poruchy či postihnutia jednotlivca. V ZŠ sa IŽ väčšinou zapájali do spoločnej činnosti celej triedy, boli pozorní, sústredení, odpovedali a pracovali pri tabuli alebo samostatne podľa pokynov učiteľa. Niektorí IŽ boli pasívnejší, iní aktívnejší ako ich spolužiaci, časť pracovala rovnakým tempom ako ostatní, iných museli učitelia k práci vyzvať a povzbudzovať, aby pracovali a činnosť dokončili. Sústredenosť mnohých IŽ v rámci vyučovacej hodiny trvala približne 20 minút, výrazná únava sa začínala prejavovať po 3. vyučovacej hodine. V triede so žiakom s *ťažším postihnutím* tempo a podmienky práce korešpondovali s odporúčaniami v IVVP. Žiakov s *intelektovým nadaním* učitelia zapájali len do náročnejších riešení úloh, vytvárali im dostatočný priestor na samostatnosť, tvorivosť a osobný rast v predmetoch, v ktorých sa ich nadanie výraznejšie prejavovalo. V SŠ väčšinou pracovali IŽ spolu s ostatnými žiakmi, boli pozorní a aktívni. Aktivita niektorých žiakov sa vplyvom medikamentózneho liečby výrazne znížila, kvôli telesnému postihnutiu žiacka nepracovala desaťprstovou metódou v predmetoch aplikovaná informatika, administratíva a korešpondencia.

Zohľadnenie postihnutia či poruchy sa najvýraznejšie prejavovalo pri **overovaní vedomostí** IŽ. Učitelia vytvárali diferencované spôsoby overovania poznatkov, napr. tvorbou doplnovačiek, redukciou rozsahu diktátu, vyčíslením počtu chýb pri ich hodnotení, umožnením písať tlačným písmom, tolerovaním menšieho rozsahu slohových prác, hodnotením len ich obsahu, spôsobom hodnotenia v grafickom prejave, spôsobom overovania vedomostí IŽ pred kolektívom triedy, redukciou rozsahu zadaní v previerkach, v dlhšom čase na vypracovanie úloh. Učitelia preferovali ústnu formu skúšania, k zadávaniu diferencovaných úloh v previerkach nepristupovali. Overovanie vedomostí sa väčšinou realizovalo spolu s ostatnými žiakmi v triede, len ojedinele boli hodnotení samostatne. Na mnohých hodinách overovanie chýbalo.

Pri **hodnotení a klasifikácii** IŽ v ZŠ vychádzali z požiadaviek stanovených v IVVP. Prevažovalo slovné hodnotenie, využili aj zvýhodnenú klasifikáciu, zohľadnili náročnosť úloh. Samostatnú prácu žiakov učitelia kontrolovali a slovné hodnotili, povzbudzovali pochvalou. Pozornosť venovali sebahodnoteniu každého *intelektovo nadaného* žiaka a celkovému zhodnoteniu dosiahnutých výsledkov na hodine. V SŠ prevažovalo hodnotenie klasifikačnými stupňami, menej používali pochvalu. **Vedomosti** väčšiny IŽ boli porovnateľné s ostatnými žiakmi, niektorí IŽ dosahovali priemerné alebo podpriemerné výsledky. V 1 ZŠ neprospeľ IŽ zo 4 predmetov, v inej neprospeľo

6 žiakov, nedostatočné vedomosti sa prejavili v 1, 3, 5, ale i v 7 predmetoch. *Nadaní* žiaci 1 školy dostávali k vysvedčeniam slovné hodnotenie osobných pokrokov vo vzdelávaní od špecializovaného pedagóga.

Využitie pomôcok počas vyučovania bolo rozdielne. V mnohých ZŠ a SŠ okrem učebníc a ojedinele pracovných listov nevyužívali **žiadne** pomôcky. V iných školách pracovali s rôznymi učebnými pomôckami, didaktickou a výpočtovou technikou a s kompenzačnými pomôckami. Viac pomôcok, špeciálne upravených materiálov sa využívalo **pri individuálnom vyučovaní** v pracovni špeciálneho pedagóga.

Pracovná **atmosféra** bola podnetná, v niektorých triedach pokojnejšia, v iných pomerne rušná. IŽ boli prirodzenou súčasťou triedneho kolektívu, **postoje spolužiakov** k nim boli prevažne kladné, **správanie učiteľov** ohľaduplné. Podľa vyjadrenia riaditeľa G, prijatie *nevidiacich* žiakov výrazne **skvalitnilo emocionálne postoje intaktných žiakov**, vzrástol u nich pocit hrdosti na školu, ktorá je schopná poskytovať vzdelávanie aj jedincom s ťažkým zdravotným postihnutím. Iní učitelia v neformálnom rozhovore poukazovali na **nevhodné prejavy** v správaní IŽ (neposlušnosť, vzdorovitosť, klamstvo), pretrvávajúce záškoláctvo, na 2. stupni ZŠ a ojedinele vo vyšších ročníkoch SŠ nemiestne správanie zo strany dievčat voči postihnutým spolužiačkam.

Spolupráca pri individuálnej integrácii

Školy spolupracovali prostredníctvom výchovných poradcov, školských psychológov a špeciálnych pedagógov s **poradenskými zariadeniami** v kraji, v prípade potreby aj so špecializovanými zariadeniami v rámci Slovenska. Nevyhnutná bola spolupráca s pediatrami, odbornými **lekármi** (pedopsychiater, neurológ, oftalmológ) a so **zriaďovateľmi, s krajskými školskými úradmi**. Pri vzdelávaní žiakov s *intelektovým* nadaním spolupracovali s **VÚDPaP-om a Školou pre mimoriadne nadané deti** v Bratislave, pri vzdelávaní žiakov so *zrakovým* postihnutím s **ŠPP** pri ZŠ pre slabozrakých a nevidiacich v Bratislave a v Levoči, s **cestujúcim tyflopédom, ŠPÚ, Úniou nevidiacich a slabozrakých, Podporným centrom pre zrakovo postihnutých študentov** Fakulty matematiky, fyziky a informatiky UK v Bratislave. Školy sa pri individuálnej integrácii skontaktovali aj s inými školami, zariadeniami, organizáciami, združeniami a spoločnosťami v regióne a v zahraničí. Spolupráca s **rodičmi** integrovaných žiakov bola prevažne dobrá, častejšia v ZŠ ako v SŠ, problémy riešili pravidelnými konzultáciami. 1 SŠ nespupracovala so žiadnym subjektom.

Iné zistenia

Práci s IŽ venovali niektoré školy veľkú pozornosť, o čom svedčia aj úlohy v **pláne práce školy, plánoch metodických orgánov, zápisnice** z pedagogických rád a porád, metodických orgánov školy. V 1 ZŠ pracovalo samostatné metodické združenie pedagógov vzdelávajúcich žiakov so ŠVVP. Na pedagogických radách triedni učitelia pravidelne informovali o výchovno-vzdelávacích výsledkoch IŽ. Podmienky integrácie v 2 SŠ upravili internou smernicou. V niektorých školách sa plánovaniu a činnosti metodických orgánov vzhľadom na potreby IŽ nevenovala dostatočná pozornosť.

Záver

Z celkového počtu žiakov bolo evidovaných ako individuálne integrovaných 7,09 % žiakov kontrolovaných ZŠ a 2,62 % žiakov SŠ. Medzi integrovanými žiakmi prevažovali žiaci s vývinovými poruchami učenia. Počet IŽ v triede ZŠ bol v rozpätí od 1 do 12, v triede SŠ 1 až 15. V ZŠ sa odborná a pedagogická spôsobilosť pedagogických zamestnancov vzdelávajúcich individuálne integrovaných žiakov pohybovala medzi 75 – 100 %, v SŠ 92 – 100 %. Zvyšovanie odbornosti učiteľov v oblasti individuálnej integrácie sa uskutočňovalo predovšetkým individuálnym štúdiom, na zasadnutiach metodických orgánov a účasťou na odborných podujatiach. Bezbariérové prostredie zabezpečilo 5 ZŠ a 3 SŠ. Špeciálne učebne na individuálne vyučovanie zriadili vo vyše polovici ZŠ a v necelej pätine SŠ. Materiálno-technické vybavenie škôl bolo rozdielne – od modernej didaktickej a výpočtovej techniky, odbornej literatúry a kompenzačných pomôcok po bežné učebné a svojpomocne zhotovené pomôcky. Osobné podmienky IŽ boli prevažne dobré.

Kvalita a úplnosť dokumentácie nebola rovnaká. Väčšina žiakov mala návrh na prijatie, písomné vyjadrenie poradenského zariadenia k individuálnej integrácii, vstupnú diagnostiku a vypracovaný IVVP. Chýbali odpisy vysvedčení, text doložiek nebol aktualizovaný. Dokumentácia IŽ v SŠ len veľmi zriedka nadväzovala na dokumentáciu ZŠ.

Vyučovanie v triedach s IŽ bolo väčšinou dobre pripravené po organizačnej, metodickej i materiálnej stránke. Nedostatkom mnohých škôl boli klasické metódy a formy práce bez vytvorenia špeciálnych podmienok pre týchto žiakov. Vyučovanie v triede s vyšším počtom IŽ alebo so žiakom s ťažkým viacnásobným postihnutím bolo veľmi komplikované. Individuálny prístup k IŽ bol väčšinou zabezpečený, spätná väzba nie vždy. Žiaci so ŠVVP sa väčšinou zapájali do spoločnej činnosti celej triedy, boli pozorní, sústredení, pracovali pri tabuli alebo samostatne podľa pokynov učiteľa. Forma overovania vedomostí zohľadňovala postihnutie. Pri hodnotení a klasifikácii väčšina učiteľov postupovala podľa príslušných metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov. V ZŠ prevažovalo slovné hodnotenie, v SŠ klasifikácia. Vedomosti týchto žiakov boli porovnateľné s ostatnými. V mnohých školách okrem učebníc a pracovných listov nevyužívali žiadne pomôcky, v iných pracovali s kompenzačnými pomôckami, s didaktickou a výpočtovou technikou. Atmosféra v triedach bola pracovná, postoje učiteľov a spolužiakov k IŽ prevažne kladné.

Školy spolupracovali pri individuálnej integrácii predovšetkým s poradenskými zariadeniami, lekármi, so zriaďovateľmi, krajskými školskými úradmi a s rodičmi.

Odporúčania pre riaditeľov ZŠ a SŠ

- Dôsledne dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy, metodické pokyny a usmernenia k školskej integrácii.
- Pri integrácii používať formulár Návrh na prijatie žiaka so ŠVVP do špeciálnej školy, do špeciálnej materskej školy, do materskej školy, do základnej školy a do strednej školy (na individuálnu integráciu, do špeciálnej triedy) schválený MŠ SR 01. 03. 2006 (ŠEVT 49 282 0).
- Aktualizovať text doložiek vysvedčení IŽ v súlade s Pedagogicko-organizačnými pokynmi MŠ SR na školský rok 2007/2008 (časť 2.1.1, bod 6).
- V katalógovom liste žiaka v poznámke uviesť, že žiak so ŠVVP je evidovaný ako individuálne integrovaný.

Odporúčania pre MPC

- Systematicky vzdelávať učiteľov v oblasti integrácie, do vzdelávania zapojiť aj zamestnancov poradenských zariadení.

Odporúčania pre krajské školské úrady a vyššie územné celky

- Riadiacim zamestnancom škôl poskytovať odbornú a metodickú pomoc v oblasti integrácie.
- Podľa finančných možností zvyšovať v školách počty školských špeciálnych pedagógov a školských psychológov.

Odporúčania pre pedagogické fakulty

- V rámci praxe usmerniť študentov na získavanie poznatkov z integrovaného vzdelávania žiakov.

Odporúčania pre MŠ SR

- Pravidlá integrácie zakotviť vo všeobecne záväzných právnych predpisoch.
- Upraviť vysvedčenia pre 1. ročník ZŠ – vytvoriť priestor pre doložku, do ktorej učiteľ individuálne integrovanému žiakovi zapíše text „Žiak postupoval podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu“.